דעת - אתר לימודי יהדות ורוח * www.daat.ac.il

פרשה א

ויבא עמלק, ר' יהושע ור' אלעזר חסמא אומר המקרא הזה רשום כאן ומפורש על ידי איוב שנ' היגאה גומא בלא ביצה ישגא אחו בלי מים (איוב ח יא) וכי איפשר לגומא זה להתגדל בלא ביצה ובלא מים הישגא אחו בלי מים וכי איפשר לאחו זה לחיות בלי מים כך אי איפשר לישראל בלא תורה ולפי שפרשו מדברי תורה לכך בא עליהם השונא שאין השונא בא אלא על החטא ועל העבירה לכך נאמר ויבא עמלק רבי אלעזר המודעי אומר ויבא עמלק לפי שהיה עמלק נכנס תחת כנפי ענן וגונב נפשות מישראל והורגן שנ' אשר קרך בדרך וגו' (דברים כה יח). אחרים אומרים ולא ירא אלהים אלו ישראל שלא היו בידם מצות. רבי אליעזר אומר ויבא עמלק שבא בגלוי פנים לפי שכל הביאות שבא לא בא אלא במטמוניות שנאמר אשר קרך בדרך וגו' אבל ביאה זו לא בא אלא בגילוי פנים לכך נאמר ויבא עמלק שבא בגלוי פנים. רבי יוסי בן חלפתא אומר ויבא עמלק שבא בעצה מלמד שכנס כל אומות העולם ואמר להם בואו וסייעוני על ישראל אמרו לו לא נוכל לעמוד כנגדן פרעה שעמד כנגדן טבעו המקום הוא וחילו בים סוף שנ' וניער פרעה וחילו בים סוף (תהלים קלו טו) והיאך אנו נוכל לעמוד כנגדן אמר להם בואו ואתן לכם עצה מה תעשו אם הם ינצחוני ברחו לכם ואם לאו בואו וסייעוני על ישראל לכך נאמר ויבא עמלק שבא בעצה. רבי יהודה הנשיא אומר חמשה עממים פסע עמלק ובא ונלחם עם ישראל שנ' עמלק יושב בארץ הנגב החתי והחוי והיבוסי והאמורי יושב בהר (במדבר יג כט)

(א) 1 ק פרשה ח | כ עמלק פ"א | 2 ט ור' חסמא | ד ר' אלעזר בן חסמא | ט סתום | כאן] רק מ | 3 שנ'] ט ח' | ישגא וכו'] כמ ח', אט וגו' | 4 זה] ד ח' | ובלא מים] ד ח' | הישגא וכו' מים בש' הס'] א ח' | הישגא וכו' מים] טכמ ח' | זה] ד ח' | 5 לחיות] ר ח', טכ להיות | טכמ בלא | כ כן | אי] א ח' | אטכמשת אפשר להן (אטמת ח') לישר' לחיות (אכש להיות) אא"כ (כן מ ח') עוסקין (שמ עסוקין, אכת מתעסקין) בתורה. (אכת בד"ת) | מ מן התורה | לכך] מ ח' | 6 אטכמ השונא (אכ שונא) עליהם | בא] מ נ' עליהם | ועל וכו' עמלק] מ ח' | ט חטא ... עברה | 7 ט ר' אליעזר | עמלק] ט ח' | ענן] מ השכינה | אט הענן | מ גונב | 8 וגו'] טכ ח', מ ויזנב | ט ואחרים | 10 לפי] מ ח' | ט במטמונית | 11 וגו'] אטכמ ח' | מ זו בא בגילוי | לכך וכו' פנים] ט ח' | 12 כ בשלשה פנים | מ יוחנן בן חלפתא | מלמד] אכמ ח' | מ כינס | אטכ שכינס עמלק את (א ח') כל או"ה (א אומות שבעולם, כ האומות) | 13 וק ואומר | על ישר'] מ ח' | לו] ט ח' | לא וכו'] אטכמ אין אנו (כ ח') יכולין וכו' | 14 ד פרעה לא עמד כנגדן שטבעו הקב"ה | ט שהרי פרעה | המקום] אט ח' | הוא] א ח' | הוא וחילו] דמ ח' | בים סוף] ט ח', א נ' וגו' | שנ' וכו' כנגדן] מ ח' | 15 א ואנו היאך יכולין | דכ אבל אנו היאך (כ נ' אנו) | טכ יכולין | א להם ואתם אתן | ט להם אני אתן | 16 הם] אטכמ ח' | לכך וכו' בעצה] מ ח' | 17 הנשיא] ד ח' | ק חמשים | אכ עמים, מקת פעמים | אטכמ ובא ועשה מלחמה על (אכמ עם) ישראל | 18 ט שנ' ויבא עמלק וכת' עמלק | אטכמ הנגב שהיה וכו' | במקרא וכן ל והחתי והיבוסי וכו' |

(א) 3 היגאה וכו'. תנחומא ס"כה, פסיקתא זוטרתי, שכל טוב דף שכ, ובמכילתא דרשב"י בשם ר' יאשיה ור' אלעזר חסמא: 6 שאין וכו'. מסכתא דיסע פרשה ו, וש"נ: 8 בדרך וכו'. בא"צ מגיה בדרך וגו' ולא ירא אלהים אחרים וכו' דלא ירא אלהים אעמלק קאי שהיה נכנס תחת כנפי הענן וכן מגיה במ"ע ומוכיח דע"כ צריך לומר כן דאל"כ מה ענין אחרים לכאן. ויותר נראה דדורש ויזנב בך כל הנחשלים אחריך דדרשו בכמה מקומות על ענין הענן. עיין ספרי דברים פ'רצו ומ"ת שם כה יח (דף קע), ותנחומא כי תצא ס"ט וס"י, ופדר"כ פ"ג דף כז, ופס"ר פ"יב דף נב, וכ"ה להדיא במכילתא דרשב"י בשם ר' יהושע לקמן קודם המאמר דר' חנינא ש"יג בע' הס'. ועיין ת"י כאן ועל דבר דרשת אחרים, עיין בהערה הסמוכה: 9 שלא וכו'. ראיתם מכיון דכתיב ויקרא שם המקום מסה ומריבה וסמיך ליה ויבא עמלק וכן הוא בהדיא מ"ת שם שלא וכו' מצות שיגאו שנ' ויקרא וכו' ומריבה מה הוא אומר ויבא עמלק ואפשר דצריך להשלים כאן כן ובמכילתא דרשב"י נשמט מן רבי אלעזר עד כאן: 11 בגילוי פנים. במכילתא דרשב"י בשנוי ועיין פ"ז: 16 אם וכו'. מכ' דרשב"י, פ"ז: 17 ר' יהודה הנשיא. במכילתא דרשב"י בשם ר' נתן בן יוסף: 18 והחוי. מיותר, וכן ליתא במקרא ובמכ' דרשב"י ובתנחומא ס"כה וצריך להשלים בסוף והכנעני יושב על הים כאשר הוא במכ' דרשב"י ותנחומא, ועיין ש"ס דף שכא. והקשה בז"ר דהא עמלק יושב בצד הדרום ומצרים ג"כ בדרומית מערבית של ארץ ישראל ותירץ במ"ע דמשפחות עמלקי היו גם כן באמצעיתה של ארץ ישראל ומביא ראיה משופטים יב:

www.daat.ac.il * דעת - אתר לימודי יהדות ורוח

לפי שהיה לפנים מכולן. רבי נתן אומר לא בא עמלק אלא מהררי שעיר ארבע מאות פרסה פסע עמלק ובא ונלחם עם ישראל. אחרים אומרים יבא עמלק כפוי טובה ויפרע מן העם כפויי טובה שנאמר ואלה המתקשרים עליו זבד בן שמעת העמונית ויוזבד בן שמרית המואבית (דה"ב כד כו) יבאו אלו כפויי טובה ויפרעו מן יואש כפוי טובה שנאמר ולא זכר יואש המלך החסד אשר עשה יהוידע אביו עמו ויהרג את בנו ובמותו אמר ירא אלהים וידרוש (שם כב) מה ענשו של דבר ויהי לתקופת השנה עלה עליו חיל ארם ויבאו א יהודה וירושלם וישחיתו את כל שרי העם וכל שללם שלחו למלך דרמשק (שם כג) וכתיב וד' נתן בידם חיל לרוב מאד מפני מה כי עזבו את ה' אלהים ואת יואש עשו שפטים אל תקרי שפטים אלא שפוטים ומה שפוטים עשו בו אמרו העמידו עליו בריונות קשים אשר לא ידעו אשה מימיהם וענו אותו במשכב זכור כענין שנ' וענה גאון ישר' וגו' (הושע ה ה) ובלכתם ממנו כי עזבו אותו במחלואים רבים התקשרו עליו עבדיו בדמי בני יהוידע הכהן ויהרגוהו על מטתו וימת: וילחם עם ישראל ברפידים. א"ר חנינא דבר זה שאלתי את ר' אלעזר במתיבתא רבא רפידים מהו אמר לי כמשמעו. ועוד אמר רבי חנינא שאלתי את רבי אלעזר מה ראו ישראל לפדות פטרי חמורים ולא פטרי סוסים וגמלים אמר לי גזרת מלך היא שלא היה בידן באותה שעה אלא חמורים בלבד שאין כל אחד ואחד מישראל שלא העלה עמו תשעים חמורים טעונין כסף וזהב ושמלות. אחרים אומרים אין רפידים אלא רפיון ידים לפי שרפו ישראל ידיהם מדברי תורה לכך בא שונא עליהם לפי שאין

1 לפי· בא"צ מוחק: — ר' נתן וכו'· במכילתא דרשב"י בשם רבי, אבל בתנחומא כאן כבפנים· ובפר' כי תצא ס"ט הורכב בשבוש מאמר ר' נתן עם מאמרו של ר' יהודה הנשיא כאן, ועיין ת"י ופדר"כ פ"ג דף כו: 2 אחרים וכו'· מכי' דרשב"י ותנחומא: 3 שנאמר· צ"ל כענין שנאמר כיוצא בו כאשר הוא במ"ח או וכה"א כאשר הוא בתנחומא: 4 אלו כפויי טובה שהיו מעמון ומואב, רש"י בד"ה שם: 9 אל תקרי וכו'· שמ"ר פ"ח ס"ב, תנחומא וארא ס"ט ותנחומא ב וארא ס"ח, וסדע"ר סוף פ"יח, ולענין מלת שפוטים נראה כדעת ר' שלמה בובער דרומז אל יחזקאל כג י ויש מי שמפרש דהוא מלשון יון σπαταλή זימה, ואחרים אמרו שהוא מלת πουτάνη משכב זכר· עיין ערוך דהשלם, Kraus Lehnwörter בערבו וכ"ז רחוק: 10 העמידו וכו'· ירושלמי קדושין סא ע"א בשם תני ר' ישמעאל, ושם הגי' בורניות קשים ומוצא המלה בספק, עיין Sachs, Beiträge I, S. 8 · ערוך השלם II,190 · Kraus, Lehnwörter II,165 11 וענה וכו'· בירושלמי מוסיף ועינה גאון יש' בפניו ועל פי זה נראה דהגיה בא"א: — ובלכתם· בתנחומא: וכתיב ובלכתם וכצ"ל: 14 כמשמעו· מכילתא דרשב"י, בכורות ה, ש"ט דף שכא: — ועוד וכו'· מכילתא דרשב"י וגמרא שם תנחומא ס"כה: 16 שלא· צ"ל ועוד שלא, לשון מכדרשב"י גזרת מלך מהב"ה ד"א לפי שסייעו את ישראל ביציאתן ממצרים שאין לך כל וכו' וכן מגיה בא"צ על פי הגמרא גזרת מלך היא ועוד שסייעו את ישר' בשעת יציאת מצרים שאין וכו' וכן הוא במ"ח: 17 אחרים· תנחומא, במכילתא דרשב"י בשם דורשי רשומות, פדר"כ פ"יג דף קי: 18 לפי וכו'· עיין ריש הפרשה·

1 מ לפניהם | ב ור' נתן | עמלק] ד ח' | מהררי] ט ג' הר | 2 עמלק] טמ ח' | אטמ ועשה מלחמה | אק כפויי | 3 ט ויפרע מישראל שהיו כפויי | שנ'] מ כיוצא בו, ט כתיב | אב אלה | עליו] ט עלי, ד עליו וגו' | מ זבדי, כ זכר | ט שמעית העמודית | א העמונים | 4 במקרא: ויהוזבד | ט בת שמרית | כמ שמרת | ו יבא | אט אלה | ט מיואש | וק כפויי | 5 זכר] מ ח' | אשר וכו'בנו] ד וגו' | ט שעשה יהוידע אביו מאי עונשו | מ עמו ומה עשה ענשי | 6 במק': ד"ז' | א ומה הוא, כ ומהו | של דבר] ד ח' | 7 מ ארם ואת יואש | ד ארם וגו' וכתיב | ט ויבואו | את] אב ח' | במק': העם מעם | 8 ט שלחו דמשק | 9 ב אלהי', אט אלהיהם | במק': אלהי אבותיהם | 10 אטב וכי מה שפוטים (ט שופטים) | כ נעשו | א בו עמדו | ב קשות | מ שלא ידעו | 11 במ משכב | וגו'] ט ח', כמ בפניו | כי] אט ח' | 12 ט במחלים, אב במחלאים, ד בחלאים, במקרא: במחליים | רבים] כ רעים | עבדיו] ט ח' | בדמי וכו'] מ ח' | בני] דט ח' | ט והרגוהו | 13 וילחם וכו' ושמלות ש"יז] ט מעתיק כגראה מגמ' דבמורות | עם] ק ח' | אדש חנניה, טב רב חננא | אטב הדבר הזה | טמ ר' אליעזר | אטבמש שהיה יושב במתיבתא (אב במותבא) | 14 ט רבה | אמר לי] אמ ח' | א כשמועו | רבי] ט רב | מ עוד שאלתי אותו | אב עוד | ט חנינ',אב חנניה | מ מה נשתנו פטרי חמורים מפטרי | 15 אטכה ולא לפדות פטרי | ט ולא פטרי גמלים | כמ לו | מלך] ט המלך | מ הוא ועוד שסייעו את יש' ביציאת מצרים שאין לך כל אחד מישראל | 16 היה] ט היו | אטב בידן של ישראל אלא חמורים בלבד באותה | ט שעה לפי שאין כל | ואחד] ט ח' | אטבמ שלא עלו בידן (אט בידו, מ עמו) | 17 מ חבורים לובים | ושמלות] רק מ, ד ח' | כ ואחרים | 18 לפי] א נ' שיע' | ישראל] אטמ ח' | כ מן התורה | ט השונא | לפי] מ ח' |

www.daat.ac.il * דעת - אתר לימודי יהדות ורוח

השונא בא אלא על רפיון ידים מן התורה שנאמר ויהי במלכות רחבעם וכחזקתו עזב את תורת ה' וכל ישרא עמו (דה"ב יב א) מה היה ענשו של דבר ויהי בשנה החמישית למלך רחבעם עלה שישק מלך מצרים וגו' ויקח את אוצרות בית ה' וגו' וזה אחד משלשה דברים שחזרו למקומן גלות יהודה חזרה למקומה שנאמר בעבר הנהר ישבו אבותיכם וגו' (יהושע כד ב) וכתיב ביתא דנא סתריה ועמה הגלי לבבל (עזרא ה יב) כתב שמים חזר למקומו שנ' התעיף עיניך בו ואינינו (משלי כג ה) <כסף מצרים חזר למקומו.>

ויאמר משה אל יהושע בחר לנו אנשים, מכאן שהיה עושהו כמותו ילמדו כל אדם דרך ארץ ממשה שלא אמר ליהושע בחר לי אנשים אלא בחר לנו אנשים עשאו כמותו מכאן שיהא תלמיד חביב לפני רבו כמותו ומנין שיהיה כבוד חברו של אדם חביב עליו כמורא רבו שנ' ויאמר אהרן אל משה בי אדני (במדבר יב יא) והלא אהרן היה גדול ממנו מה ת"ל בי אדני עשאו כרבו ומנין שיהא כבוד רבו של אדם חביב עליו כמורא שמים שנאמר ויען יהושע בן נון משרת משה מבחוריו ויאמר אדני משה כלאם (שם יא כח) אמר לו רבינו משה כשם שהמקום כלאם כך אתה כלאם וכן אתה מוצא בגחזי בשעה שאמר לו אלישע חגור מתניך וקח משענתי בידך ולך (מלכים ב' ד כט) התחיל מסתמיך על מקלו והולך אמרו לו להיכן אתה הולך גחזי אמר להם להחיות מת אמרו לו וכי אתה יכול להחיות מת והלא <הקב"ה ממית ומחיה שנ'> ה' ממית ומחיה (ש"א ב ו) אמר להם אף רבי ממית ומחיה: בחר לנו אנשים רבי יהושע אומר בחר לנו גבורים אנשים יראי חטא. רבי אלעזר המודעי אומר בחר

1 מ מד"ת | ידים] כ נ' לפי שרפו ישראל ידיהם | מ ויהי כמלוך רחבעם | במקרא: ויהי כהכין מלכות רחבעם, וכן הוא ת ומכדרשב"י | וכחזקתו] ט ח', אל ובחזקתו | ד ירבעם ובחזקתו וגו', ו ויהי מלכות ירבעם ובחזקתו וגו' וזה אחד משלשה | 2 וכל וכו' עמו] מ ח' | אטכמ ומה | ט הוא | טכ עונשו | ויהי וכו' רחבעם] דמ ח' | כ הששית | ט בשנה חמשית למלכות רחבעם | 3 טכ ששק | טכ מצרים עלירושלם ויקח | ויקח וכו'] ד ח' | וגו'] טמ ח' | אטכמ זו (אט וזו) היא אחד | 4 יהודה] אכ ח', מ ישרא | אכ ישב וגו' | 5 ט אבותיך | וגו'] טמ ח' | וכתיב] ד ח', מ ואומר | א וביתא | ועמה וכו'] ד וגו' | מ ועמא, ט ועמיה, א ועמי | 6 מ כתב הלוחות | כ חזרו | אמ בו וגו' | המוסגר דכ ח' | 8 משה] א ח' | ט ליהושע | בחר לנו אנשים] ד ח' | אטמ שהיה משה עושה אותו כמותו, כ שהיה עושה אותו משה כמותו | ארכ למדו | ילמדו וכו'] מ שלא אמר לו בחר לי אא בחר לנו וילמד כל | 9 אטכ כל העולם | ט ממשה דרך ארץ | 10 עשאו כמותו] מ ח', דט מכאן שהיה עושה אותו (ט שעשאו) כמותו | מכאן וכו' כמותו] אטכמ ח', פשת מכאן אמרו שיהא (פש

3 מלך וכו'. בגירסת הספרים נתערבו שתי מקראות פסוק ב' וט': 6 כסף מצרים וכו'. עיין פסחים פז:, אדר"נ נ"א פ"מא ונ"ב פ"מז, ילקוט משלי תתקס: 8 מכאן וכו'. אבות פ"ד מ"יב ונ"א שם ככבוד חברך במקום כשלך ובאדר"נ נ"א פ"כז הגירסא כשלך וכן נ"ב פ"לד: 14 כשם וכו'. בא"צ מגיה כשם שהיו חייבים על כבוד המקום כלייה כך אתה כלאם, ובמ"ע כתב דעקר הראיה שיהושע נענש על שפגע בכבוד רבו וכן הוא בערובין סג. והשאר תוספת ממדרש מאוחר וא"נ. והפירוש מבואר בס"ז דף רעב ועיין רש"י ואבות פ"ד מ"יב ולשון הרמב"ם שם כמורא שמים דכתיב אדני משה כלאם כלם מן העולם כיון שמרדו בך כאלו מרדו בהקב"ה. מכילתא דרשב"י, תנחומא ס כו, פס"ר פ"יב דף מט, פ"ז, ש"ט דף שכא: 15 וכן אתה וכו'. כתב בז"ר צ"ע מה צריך להביא גחזי היה לו לומר בקצור שאלישע החיה מתים, וכמדומה לי שסיים שם (ולא פירש היכא) שגחזי היה משחק ברבו ואומר וכי במטה זה יחיה מתים ולכך נענש ע"כ. ועיין פדר"א פ"לג: 19 גבורים. מכדרשב"י בלי מחלוקת אנשים, אנשים גבורים אנשים יראי חטא. וכן הוא בתנחומא ס"כו וש"ט דף שכא ולשון פ"ז ר' יהושע אומר בחר לנו אנשים גבורים ויראי חטא, ועיין שמ"ר פ"כו ס"ג, ופדר"א פ"מד ות"י ורש"י. ודרכו של

והיינו דתנן יהי) כבוד תלמיד חביב עליך כשלך | ומנין וכו' רבו] ד ח' | שיהיה] ט שיהא, אב ומניין שיהא כבוד תלמידו (א ב' של אדם) חביב עליו כמותו | 11 א משה אל יחר אף אדוני | טמ והלא אחיו היה גדול (ט וגדול) ממנו, אב והלא אחיו גדול היה | 12 ממנו] אב ח' | אטכ ומה ת"ל | ומה וכו'] מ אלא עשאו | בי] א ח' | ד ומניין שמורא רבו כמורא שמים | של אדם] מ ח' | 13 משרת וכו' ויאמר] מ ח' | מבחוריו וכו' כלאם] כ ח', א וגו' | ויאמר] ד ח' | 14 אמר וכו' אתה כלאם] מ ח' | אמר וכו' משה] ד ח' | 15 א שבשעה | בשעה] מ ח' | ד מתנך | ט בידיך | ולך] דב ח', אט וגו' | 16 ד לסמוך ט למסתמך | ד ולילך | 17 אטכמ את המת | מ וכי מחיה מתים אתה | אטב את המת וכן בס' | המוסגר אד ח' | 18 ט הב"ה, א הק' | 19 שג' וכו' אף וכו' ומחיה] מ ח' | א ואף | 20 ר' יהושע וכו'] ט גבורים יראי חטא ר' אליעזר וכו' | דמ ר' יהושע אומר בחר לנו אנשים (מ ח') גבורים ר' אלעזר וכו' (יק ר' אליעזר וכן בכולן) | בחר וכו' אומר ש"א בע' הס'] מ ח' |

www.daat.ac.il * דעת - אתר לימודי יהדות ורוח

לנו יראי חטא אנשים גבורים: וצא הלחם בעמלק, רבי יהושע אומר אמר לו משה ליהושע צא מתחת הענן והלחם בעמלק. רבי אלעזר המודעי אומר אמר לו משה ליהושע יהושע למה אתה משמר את ראשך לא לכתר צא מן המחנה והלחם בעמלק: מחר אנכי נצב, מחר נהיה עמכם מעותדים ועומדים על ראש הגבעה כמשמעו דברי רבי יהושע. רבי אלעזר המודעי אומר מחר נגזור תענית ונהיה מעותדים על מעשה אבות. ראש אלו מעשה אבות הגבעה אלו מעשה אמהות: ומטה האלהים בידי אמר משה לפני הקב"ה רבונו של עולם במטה הזה הוצאת את ישרא' ממצרים במטה זה קרעת להם את הים במטה זה עשית להם נסים וגבורות במטה זה תעשה להם נסים גבורות בשעה הזאת. איסי בן יהודה אומר חמשה דברים יש שאין להם בתורה הכרע שאת ארור מחר משוקדי' וקם שאת מנין הלא אם תיטיב שאת או שאת ואם לא תיטיב (בראשית ד ז) ארור אפם כי עז (שם מט ז) או כי באפם הרגו איש וברצונם עקרו שור ארור מחר אנכי נצב על ראש הגבעה או צא הלחם בעמלק מחר משוקדים כפתוריה ופרחיה (שמות כה לד) או במנורה ארבעה גביעים משוקדים וקם העם הזה וזנה (דברים לא טז) או הנך שוכב עם אבותיך וקם אלו חמשה דברים יש בתורה שאין להם הכרע.

ויעש יהושע כאשר אמר לו משה, מה שנתפקד לא עבר על גזירת משה: ומשה ואהרן וחור עלו, לענין שאמרנו להזכיר מעשה אבות ומעשה אמהות שנא' כי מראש צורים אראנו ומגבעות אשורנו (במדבר כג ט).

והיה כאשר ירים משה ידו וגבר, וכי ידיו של משה מגברות את ישראל או ידיו שוברות את עמלק אלא כל זמן שהיה משה מגביה את ידיו כלפי מעלה היו

המדרש לדרוש אנשים על אנשים מיוחדים באיזה דבר וכללא כייל במד"ר פ'טז ס'ה דבכ"מ שנ' אנשים בני אדם צדיקים הם. ועיין ספרי במדבר צד צב, וס"ז דף רעא, וספרי דברים פי' יג, ומ"ת שם א יג (דף ז), ובמד"ר פ'כב ס'ב, ותנחומא שלח ס'ד ומטות ס'ג: 2 הענן וכו'. מכילתא דרשב"י, שמ"ר פ'כו ס'ג, תנחומא ס'כו, פ"ז ש"ט דף שכא, וכן ת"י פוק מתחות עננא יקרא: 6 אמהות מכילתא דרשב"י, תנחומא, פ"ז, ש"ט דף שכב, פדר"כ פ'ג דף כא; פס"ר פ'יב דף מט, וכן ת"י כדעת ר"א המודעי: 9 הזאת. מכדרשב"י, פ"ז, ש ט שם: — בתורה וכו'. במ"ס רוצה לחלק בין הגירסא שבפנים ובין הגירסא ה מקראות בתורה אין וכו', ואין הכרח: 14 אבותיך וקם. סנהדרין צ: 15 הכרע. יומא נב; ירושלמי עבודה זרה מא ע'ג, ב"ר פ'פ ס'ו ושם ד מקראות, ושהש"ר פ'א פסוק ב, תנחומא ס'כו, פ"ז, ש"ט דף שכב, ילק' בראשית לז, ועיין תוספ' יומא ד"ה שאת, רשב"ם וישלח לו ב. וכל המאמר דאיסי בן יהודה היה ראוי להיות לעיל קודם הדרש דר"י ור"א. וכן הוא בתנחומא וש"ט, ועיין מ"ע: 16 מה וכו'. נראה דצ"ל עשה מה וכו', ועיין מכדרשב"י, ש"ט דף שכב ופ"ז: 17 עלו וכו'. צריך להשלים ראש הגבעה: — שאמרנו. כר"א המודעי לעיל, ועיין מכדרשב"י ופ"ז וש"ט דף שכב: 19 וכי ידיו וכו'. ר"ה פ'ג מ'ח, מכילתא דרשב"י, תנחומא ס'כו פ'ז, ש"ט דף שכב, והוהיר דף לה. מ"א, רש"י ות"י:

ז אנשים גבורים] ד ח' | ט א"ר יהושע | 2 אטב יהושע | ר"א וכו' בעמלק] א ח' | משה] ט ח' | 3 ליהושע] טכמ ראשך למה את משמרו לא (כ אלא) לכתר | רטב צא מתחת הענן | 4 מחר] ט ח' | ט נצב על ראש הגבעה | מ על מחר | עמכם] טכמ ח' | טב נהא | כ מעתרין, ק מעתד' | כ ועומדין | על ראש הגבעה] מ מתחיל כאן ד"א | כמשמעו] ד ח', א כשמועו | ב ר' אומר | 5 ט ונהא | ד מעתרים, במעותרין | 6 יכ גבעה | 7 אטבמ המקום. ק הב"ה | רבש"ע] מ ח', א רבו' | כ זה | 8 את] ד ח' | מ הים ועשית | אט הזה | להם] ט ח' | אטמ הזה | 9 מ זו | איסי עד סה"ד] ט ח' | כ אלו חמשה | מ דברים אין להם הכרע | אבפש דברים בתורה שאין (ש אין) וכו' | 10 מנין] מ ח', אב שנ' | ואם] אבמ אם | תיטיב] כ תטיב וכן בס' | 11 מ או וברצונם | 12 על ראש הגבעה] מ ח' | ראש | כ ח' | צא] מ ח', ל ולא | כ והלחם | כלם ובמנורה | הזה] מ ח' | 13 וזנה] כ ח' | כ והנך | אלו וכו'] מ ח' | אב דברים שבתורה | 14 א מכרע | 16 ט כאשר וגו' | א משה וגו' | מה שנתפקד] מ ח' | ק שנפקד | ט ולא | משה] ד נ' ואהרן, א נ' וגו' | 17 במק': אהרן וכ"ה לנכון פש | עלו] דכ ח', א וגו' | מ תמכו | מ ואמהות | שנ' וכו'] ט ח' | 18 א צורים וגו' | אשורנו] כ ח' | 19 משה וכו' וגבר] מ ח' | ידו וגבר] ט ח', א וגו', כ ידו | את] ד ח' | 20 ידיו] כמ ח', א נ' משה | את] ד ח' | ד כ"ז שמגביה ידו | שהיה משה] מ ח' | מ מגביר | את] מ ח' | כ כלפי למעלן, מ למעלה |

דעת - אתר לימודי יהדות ורוח * www.daat.ac.il

ישראל מסתכלין בו ומאמינין במי שפיקד את משה לעשות כן והקב"ה עושה להם נסים וגבורות. כיוצא בו ויאמר ה' אל משה עשה לך שרף (שם כא ח) וכי נחש ממית ומחיה אלא כל זמן שהיה עושה כן היו ישראל מסתכלין בו ומאמינין במי שפיקד את משה לעשות כן והקב"ה שולח להם רפואות. כיוצא בו והיה הדם לכם לאות וגו' (שמות יב יג) וכי מה הדם מהנה למלאך או מה מהנה לישראל אלא כל זמן שהיו ישראל עושין כן ונותנין מן הדם על פתחיהם הקב"ה חס עליהם שנאמר ופסח ה' על הפתח. רבי אליעזר אומר מה ת"ל וגבר ישראל או וגבר עמלק אלא כל זמן שהיה משה מגביה ידיו כלפי מעלה עתידין ישראל להגביר בדברי תורה שהם עתידין להנתן על ידיו וכשהוא ממיך ידיו עתידין ישראל להמיך בדברי תורה שהן עתידין להנתן על ידיו.

וידי משה כבדים. מכאן שלא ישהה אדם במצות אולי שאמר משה ליהושע בחר לנו אנשים לא היה מצטער כן אמרו יקרו ידיו של משה באותה שעה כאדם שתלויין לו שני כדין של מים: ויקחו אבן וישימו תחתיו, וכי לא היה לו למשה כר אחד או כסת אחת או קלוקרון אחד שיניחו תחתיו אלא אמר משה הואיל וישראל שרויין בצער אף אני אהיה עמהן בצער: ואהרן וחור תמכו בידיו, שהיה מעלן ומורידן: ויהי ידיו אמונה עד בא השמש, מגיד שהיו בתענית דברי רבי יהושע רבי אלעזר המודעי אומר יקר חטא על ידיו של משה באותה שעה ולא היה יכול לעמוד בו מה עשה הפנה על מעשה אבות שנאמר ויקחו אבן וישימו תחתיו אלו מעשה אבות וישב עליה אלו מעשה אמהות ואהרן וחור מזה אחד ומזה אחד מה ת"ל אחד אחד אלא שהיה אהרן מזכיר מעשה לוי וחור מעשה יהודה מכאן אמרו אין

1 ד שפקד וכן בס' | את] ד ח' | אטכמ והמקום | וכ עשה | 2 ויאמר ה' אל משה] מ ח' | א שרף וגו' | אטכ הנחש | 3 ט אלא היו ישר' | מ זמן שהיו ישר' וכו' | אכ שהיה משה עושה | בו] ד ח' | מ היו מאמינין | ד שפקד | ארז משה] מ ח' | 4 כן] ד ח' | אטכמ והמקום | שולח] וכ עשה, ל עושה | מ לכם רפואה | כ וכיוצא | בו] ט ח' | לאות וגו'] מ ח' | וגו'] טכ ח' | 5 מה בפ"ב] כ ח' | אטכ להם לישר' | אטכ ישראל נותנין | מ ישראל רואין הדם על פתחיהן מאמינים במי שפיקדם לעשות והמקום | 6 אטכ המקום נגלה וחס | 7 כ ומה | או] מח', אטכ נ' מה ת"ל | משה] אטמ ח' | 8 אטמ מגביר | אכ את ידיו | אכ למעלן | טמ הקב"ה (ט הב"ה) זוכר את ישר' שעתידין (ט נ' ישר') להגביר | שהן] כ שאין | מ שעתידין | 9 מ ידו | אטכ את ידיו | ידיו] מ ח' | מ זוכר שהן עתידין להמיך | כ לתמוך | שהן וכו'] ט ח' | 10 ל במצוה | א אילמלי | 11 אנשים] מ ח' | כן] ד בו | ידיו] מ ח' | 12 לו] כ בו, א בידו, ט בידיו | שני] ד ח' | ט כדי מים | ויקחו וכו' בצער ש"ד] ט ח' | וישימו תחתיו] אכמ ח' | כ היה להם כר | למשה] א ח' | 13 אחד] מ ח', א אחת | אחת] מ ח' | או] כ ח' | מ גלופקר | אחד] טמק ח' | כ קלוקלרון אחת | ד שיניח | אכ תחתיו של משה | אלא וכו' בצער] כ ח', ד לא אמר משה וכו', א וגו' | 14 וק אהרן | א תמכו וגו' | 15 עד בא השמש] רק ד | א אמונה וגו' | ד שהיה | מ שהיו יושבין | 16 ט ר' הושע | וטק ר' אליעזר | ק יוקר | ד לא | 17 בו] ד נ' משה | א וישימו וגו' | וישימו תחתיו] טמ ח' | 18 מעשה בפ"ב] כ ח' | וחור] ל נ' תמכו בידיו | מזה אחד ומזה אחד] טכמ ח', א וגו' | אדכ ומה | 19 מ מזה אחד ומזה אחד אלא | אלא] ד ח' | אדכ מעשה יהודה | אכפ וחור מזכיר | אדכ מעשה לוי | מ מכאן שאין |

4 שולח וכו' בא"א מגיה עושה להם נפלאות: 7 וגבר- פי' מה ת"ל בוי"ו, מ"ס. ועיין תנחומא ס"כז: 10 שלא ישהה וכו'. לשון רש"י בשביל שנתעצל במצוה ומנה אחר תחתיו נתייקרו, ויונתן תרגם וידוי משה הוו יקירין מן בגלל לעכב קרבא למחר ולא אזדרז ביומא ההוא. ועפ"ז נראה דמ"ע כי שני מאמרים לפנינו בחסרון מלת ד"א אבל בכל המקורים שישנן לפנינו לא מצאנו רק הטעם בשביל שעכב למחר. וכן הוא במכדרשב"י וש"ט דף שכב, ולפי זה ראוי להיות אילולי וכו' אנשים [למחר] לא וכו': 12 שני כדין וכו'. מכדרשב"י, ש"ט דף שכב, פס"ר דף נ:, ובתנחומא ס"כז שלשה כדי מים, ובפ"ז שני בדים שלמים, ודעת המו"ל כי כן נכון ודומש כבדים כמו בדים: 13 קלוקרון. עיין בח"ג: — אלא וכו'. בתנחומא מסיים אלא ללמדך שהיו שרוים בתענית צבור, ונראה דחסרון בדבריו. ועיין מכילתא דרשב"י ותענית יא, פס"ר פ"יב דף נ, פ"ז, ש"ט דף שכב, ת"י ותדב"א פ"כ דף קכב וקכח: 15 בתענית. וכן ת"י ידו פריסן בהימנותא בצלו וצומא עד מטמוע שימשא, ועיין מכדרשב"י. ופ' בש"ט דף שכג ובפ"ז שדורש כן מדכתיב ויהי בלשון יחיד וכן אמונה וידיו לשון רבים: 16 חטא- של מי מריבה, בה"מ, ובפס"ר פ"יב דף נ: איתא ר' יהושע אומר יקרו ידיו של משה מרוב עונותיהם של ישר' שאמרו היש ד"י וכו': 17 מעשה אבות. כתיב משם רועה אבן ישראל: 18 אמהות. עליה לשון נקבה, ד"ר: — מה ת"ל וכו'. בא"צ גורס כאן הך דלקמן מכאן אמרו אין פותחין וכו' צבור ומה ת"ל וכו'. אבל בכל הספרים הגירסא כלפנינו וכ"ה במכיל' דרשב"י: 19 שהיה וכו'. פס"ר דף נ:

www.daat.ac.il * דעת - אתר לימודי יהדות ורוח

פוחתין משלשה בני אדם עוברין לפני התיבה בתענית צבור. ויהי ידיו אמונה בידו אחת שלא קבל בה מישראל כלום. ובידו אחת אמר משה לפני הקדוש ברוך הוא רבונו של עולם על ידי הוצאת את ישראל ממצרים ועל ידי קרעת להם את הים ועל ידי עשית להם נסים וגבורות כך על ידי תעשה להם נסים וגבורות בשעה הזאת: עד בא השמש, לפי שלמדנו על כל המלכיות כולם שאין עושות מלחמה אלא עד ששש שעות אבל מלכות חייבת זו עושה מלחמה משחרית לערבית.

ויחלוש יהושע את עמלק ואת עמו, רבי יהושע אומר ירד והתך ראשי גבורין שעמו העומדים בשורות המלחמה. ר׳ אלעזר המודעי אומר בו לשון נוטריקון ויחל ויוע וישבר. עמלק כמשמעו. את אלו אשתו ובניו. עמו אלו חיילות שעמו וכשהוא אומר ואת אלו חיילים שעם בניו: לפי חרב, רבי יהושע אומר לא נוולם אלא דנם ברחמים. רבי אליעזר אומר לפי חרב למה נאמר למדנו שהמלחמה הואת לא היתה אלא על פי הגבורה. אחרים אומרים נתקיים עליהם המקרא הזה לכן חי אני נאם ה׳ אלהים כי לדם אעשך ודם ירדפך אם לא דם שנאת ודם ירדפך (יחזקאל לה ו).

פרשה ב

ויאמר ה׳ אל משה כתוב זאת זכרון בספר ושים באזני יהושע, זקנים הראשונים אומרים כך מדה מהלכת על פני כל הדורות שוט שישראל לוקין בו סופו ללקות בו ילמדו כל אדם דרך ארץ מעמלק שבא להזיק את ישראל ואבדו הקדוש ברוך הוא מחיי העולם הזה ומחיי העולם הבא שנ׳ כי מחה אמחה וכן פרעה הרשע ששעבד את ישראל טבעו הב״ה בים סוף שנאמר ונער פרעה וחילו בים סוף (תלים

פוחתין וכו׳. תנחומא ס׳כז דר״כ פ״ג דף כב., פדר״א פמ״ד רוקח רג בשם המכילתא תוספות ב״מ פא. ד״ה אוקמינהו בשם התנחומא, ועיין פדר״כ הערת המו״ל שם: — בידו אחת. מדלא כתיב ויהיו, וכ״ה בש״ט דף שכג, אבל בפ״ז מפרש מדכתיב ידיו לשון רבים ואמונה לשון יחיד וזה כפי׳ הזי״נ. ובמנחת שי מביא בשם ריקאנטי דידיו נכתב חסר וכתב דליתא כי בכל הספרים נכתב מלא ועקר הדרשה מדלא כתיב ויהיו וכן מביא בשם הזוהר: 6 לערבית. עיין כל זה פ״ז וש״ט דף שכג ומכי׳ דרשב״י: 8 שעמו. בא״צ מוחק, וכן ליתא מ״ח וש״ט ואעפ״כ אין הכרח להגיה, ועיין תנחומא ס׳כח ורש״י וכן ת״י ועיין פס״ר פ״יב דף בא.: 9 ויזע. שאחזתו חיל. ז״ר ועיין מכדרשב״י: 10 שעם בניו. עיין מכדרשב״י, ולפ״ז חסרון כאן ועיין ש״ט דף שכג והזהיר דף לג: — ר׳ יהושע וכו׳. ש״ט דף שכג ופ״ז: 12 הגבורה. דורש חרב כמו הרב, מכילתא דרשב״י בשם ר׳ יהודה, ועיין תנחומא ס׳כח: 13 ירדפך. דאע״ג דסתם מיתה האמורה לבני נח חנק אבל כיון כאן ששפכו דם שפך ג״כ דמם, ז״ר. ועיין מכילתא דרשב״י וש״ט ותנחומא.

1 כ שעוברין | בתענית צבור] ט ח׳ | כ בצבור | 2 ט הב״ה, א המקום | 3 את] כ ח׳ | מ את עמך ישראל | מ ממצרים וקרעת | להם] ט ח׳ | מ הים ועשית | 4 מ וגבורות וע״י | אכ וכך. ט וכן | וגבורות] מ ח׳ | מ זו | 5 מ לפי שכל | כל] אטכ ח׳ | אט שאינן | מ אינם | אדט עושין | אכ מלחמות | 6 אט זו חייבת | ט מבקר עד ערב | 7 את וכו׳ עמו] טכמ ח׳, א וגו׳ | 8 ט גבורים. כ גבוריו, מ הגבורים | שעמו] מש ח׳ | ד עומדים | אמ כשורות | אכמ במלחמה | המודעי] ד ח׳ | בו] ד בא, מ ח׳ | 9 ויזע] ולב ח׳ | מ וישבור | ד את עמלק | וק כשמעו, אל כשמועו | אט ואת | אלו בפ״א] כ ח׳ | אכמ חיילים | וכשהוא וכו׳ בניו] א ח׳ | וכשהוא אומר] מ ח׳ | 10 יק את | ל חיילות | ט ר׳ אומר | אכ נוולם, ט נוולום, מ גילום | טכמ דנום, א דנים | 11 אט ר׳ אלעזר | מ אומר מה ת״ל לפי | חרב] מ ח׳ | מ מלמד | אטכ המלחמה | אכ הזו | מ הזו היתה ע״פ | 12 כ ואחרים | כ מתקיים | עליהם] ט נ׳ המקום | לכן] מ ח׳ | 13 אלהים] מ ח׳, אטכ צבאות | ודם וכו׳] מ ח׳ | ירדפך] וק יראת, ד יראתם, כ ארדפך | אכ וכו׳] ט ח׳ | ודם ירדפך] א וגו׳, כ ח׳.

(ב) 14 זכרון וכו׳ יהושע] מ ח׳ | א זכרון וגו׳ | ושים וכו׳ יהושע] טכ ח׳ | כ בספר הזקנים | 15 ל היו אומרים | כ אומר | בו] רק כ | 16 מ ילמדו בני אדם | דרך ארץ] מ ח׳ | ארץ] אטכ ח׳ | ט עמלק | ארת] ט ח׳ | אכמ המקום. ט הב״ה | 17 בו] ק ח׳ | מ מן העוה״ז ומן העוה״ב | ק עולם, וכן בס׳ | אטכ העולם | אטכ והעוה״ב שנ׳] ט ח׳ | א אמחה זגו׳ | ל וכך | הרשע] אטכמ ח׳ | 18 אטכ שבא להזיק את ישראל, מ כשהזיק לישראל | טמ המקום, א הק׳, כלק הקב״ה | מ המקום הוא וכל חילו בים וכן וכו׳ | בים סוף בפ״ב] ט ח׳, א וגו׳ |

דעת - אתר לימודי יהדות ורוח * www.daat.ac.il

קלו טו) וכן כל אומה ומלכות שבאת להזיק את ישראל בו בדין דנן. לעולם אמרו במדה שאדם מודד בה מודדין לו שנא' כי בדבר אשר זדו עליהם: כתוב זאת זכרון בספר וגו': זאת, מה שכתוב בספר זה. זכרון, מה שכתוב בנביאים. בספר, מה שכתוב במגלה. ושים באזני יהושע, מגיד שאותו היום נמשח יהושע דברי ר' יהושע. ר' אלעזר המודעי אומר זה אחד מארבעה צדיקים שנתן להם רמז שנים חשו ושנים לא חשו משה נתן לו רמז ולא חש, יעקב נתן לו רמז ולא חש, דוד ומרדכי נתן להם רמז וחשו משה מנין ושים באזני יהושע אמר יהושע מנחיל ישראל את הארץ ובסוף משה עומד ומתחנן שנא' ואתחנן אל ה' בעת ההיא לאמר (דברים ג כג) משל למלך שגזר על בנו שלא יכנס עמו לפלטרין שלו נכנס פתח ראשון ושתקו לו בשני ושתקו לו בשלישי ונופו בו אמרו לו דייך עד כאן. כך כשכבש משה ארץ שני עממים ארץ סיחון ועוג ונתנה לראובני ולגדי ולחצי שבט מנשה אמרו לו דוגמה שלא נגזרה גזרה אלא על הנאי אף אנו אין אנו נידונין אלא על תנאי אמר משה לפני הקדוש ב"ה שמא דרכיך כדרכי בשר ודם אפטרופוס גוזר גזירה קלידיקוס מבטל על ידו, קלידיקוס גוזר גזירה דיקוריון מבטל על ידו, דיקוריון גוזר גזירה הגמון מבטל על ידו, הגמון גוזר גזירה <אפארכוס מבטל על ידו, אפארכוס גוזר גזירה> איפטיקוס מבטל על ידו, איפטיקוס גוזר גזירה בא המושל הגדול ומבטל על ידי כולם מפני מה שהן ממונין זה למעלה מזה שנא' כי גבוה מעל גבוה שומר וגו' (קהלת ה ז) שמא דרכיך כדרכיהם. אשר מי אל בשמים ובארץ אשר יעשה כמעשיך <במצרים וכגבורותיך על הים> כמעשיך על הים וכגבורותיך על נהלי ארנון. אעברה נא ואראה ואין נא אלא לשון בקשה את

1 וכן כל] כ ח' | כל] מ ח' | ד שבא | לעולם וכו' לו] מ ח' | 2 עליהם] ד נ' ונאמר | כתוב וכו' במגילה] ט ח' | זכרון וכו' זאת] אכמ ח' | 3 מ הזה | א בנביא | 4 מגיד] מח' | מ אותו | אככ שבאותו | וטק ר' ליעזר | 5 טלמ שניתן | 6 טמ ניתן וכן בכולן | לו בפ"א] מ להם | רמז בפ"ב] ט ח' | 7 מנין] כ נ' שנ' | אמר] מ ח', א אמרו, ט אמר לו | אכ את יש' לארץ | מ ליש' | ט את יש' הארץ | אטכמ ובסוף היה עומד | 8 בעת ההיא לאמר] אטכמק ח' | משל וכו' צוערה עמ'קפה ש'ז] ט ח' | 9 עמו] מ ח' | אכמ לפלטין | 10 כמ נזפו | דטמ לו | ארץ בפ"ב] ד ח' | 11 אכמ נתנה | מ המגשה, כ המנ', א המנשי | לו] אכמ ח' | אדמ דומה | 12 מ אף אין אנו נידונין | אכ אינן נידונין | א להק' רבש"ע הקב"ה] ומ נ' רבש"ע | 13 ודם] אכ נ' דרכי ב"ו | אכלמ אפוטרופוס | מ כלירקוס וכן בס', אכ כלירכוס וכן בס' | כ מבטלה | אכ על ידיו וכן בכ' | כ גזר וכן בכ' | 14 מ דוקוריון וכן בס' | כ מבטלה | כ היגמון | 15 המוסגר ד ח' | כ אפרכוס, מ הפרכוס | א איפרכוס, כ אפירכוס | מ אפטיק ס, כק אפיטיקוס, א איפטיקוס | 16 אכמ ובא | מה] אכמ ח' | אכ מזה וזה למעלה מזה | 17 שומר] א ח' | שימר וגו'] כ ח', מ שומר וגבוהים עליהם | 18 א בשמים וגו' כמעשיך וכו' | כמעשיך] ד נ' וכגבורותיך | המוסגר דמ ח' | כמעשיך] מ ח' | 19 כמ בנחלי | וארא] כמ ח', א נ' וגו' | אכמ אין | גא] מ ח' |

(ב) 1 דנן. מכדרשב"י, פ"ז, על כי מתה אמתה: — לעולם וכו'. לעיל מס' דויהי בשלח סוף פ"ה וריש פ"ו: 3 בספר זה. באא"א מגיה מה שכתוב כאן, ובפ"ז וש"ט דף שכג איתא מה שכתוב כאן ובמשנת תורה. ועיין מכדרשב"י ירושלמי מגילה ע ע"ד, ובבלי ז', רות רבה פ"ד פסוק ד: 4 נמשח יהושע. דס"ל דפרשה זו מוקדמת וס"ל דמלחמת עמלק אחר שנגזרה מיתת משה היתה ור"א חולק. מ ע, מכדרשב"י, פ"ז, ש"ט דף שכד: 5 זה אחד וכו'. מכדרשב"י תנחומא ס'כח, פ"ז ש"ט שם: 8 משל וכו'. מכאן עד ולוט בא צוערה עמ'קפה ש'ז השמיט בתנחומא: 11 לו'. באא"א ובא"צ מוחק מלה זו וכן מוחק באא"צ מלות אף אנו אין לא נידונין על תנאי, ובמ"ת ואתחנן ג כד הגירסא אמר דומה שלא נגזרה גזרה אלא על תנאי ואין אנו מנודין אלא על תנאי. ועיין כל זה ספרי במדבר דף קעט וש"נ: — דוגמה. מלה יונית δόγμα, ויש לפרש כי מלת דוגמה כאן ענינה כמו דומה בעברית. ויש לפרש מענין משל כי כאשר נתינת הארץ היתה על תנאי כך גזרת משה: 10 אפטרופוס וכו'. כל אלה המלות מל"י הן ואפטרופוס = ἐπίτροπος ענינו ידוע וקלידיקוס לדעת בעל מ"ס הוא ממונה על המפתחות אבל המלה שרשהוא κλείδικος אינה נמצאת ביונית בהוראה זו אבל נמצא κλειδοῦχος. ועיין Kraus, Lehnwörter II.546 ששיער דצ"ל קילירקוס שר אלף = χιλίαρχος אבל אינו מובן מה שייכות למשרה זו אצל אפטרופוס ודיקוריון הוא decurio = שר עשרות. והמלות ἡγεμών, ἔπαρχος, ὑπατικός שמות של מיני ממשלה זו למעלה זו: 14 שנ' וכו'. באא"צ מוחק מן שנ' וכו' וגורס אבל גזרת המושל אין באפשרי לבטל אבל אתה אינו כן אתה גוזר והצדיק מבטל ונפלא הדבר כי כעין זה הוא בש"ט דף שכד וז"ל שנ' כי גבוה וכו' שומר וגבוהים עליהם אבל אתה כשאתה גוזר גזירות אין מי מבטלן על ידיך אלא צדיקים עומדים בתפלה לפניך ואתה מבטלן שנ' ותגזר אומר יוקם לך וכתיב צדיק מושל ביראת אלהים: 18 כמעשיך וכו'. צ"ל

www.daat.ac.il * דעת - אתר לימודי יהדות ורוח

הארץ הטובה זו ארץ ישראל, ההר הטוב הזה זה הר המלך. והלבנון זה בית המקדש שנ׳ פתח לבנון דלתיך (זכריה יא א) וכתיב והלבנון באדיר יפול (ישעיה י לד). ויתעבר ה׳ בי למענכם ר׳ אלעזר בן שמוע אומר בי דבר קשה הוא מה שאי איפשר לבשר ודם לומר כן שמא תאמר בגיני ת״ל למענכם בגינכם ולא בגיני אתם גרמתם לי שלא אכנס לארץ. ויאמר ה׳ אלי רב לך אמר לו דייך עד כאן. רבי יהושע אומר רב לך דייך העולם הבא עדיין היה עומד ומבקש כל אותן הבקשות אמר משה לפניו רבונו של עולם כלום נגזרה גזרה שלא אכנס לה לכן לא תביאו את הקהל הזה במלכות אכנס לה כהדיוט אמר לו אין המלך נכנס כהדיוט עדיין היה עומד ומבקש כל הבקשות ההם אמר משה לפני הקדוש ברוך הוא רבונו של עולם הואיל ונגזרה גזרה שלא אכנס לארץ לא כמלך ולא כהדיוט אכנס לה במחילת קסריון שהיא מתחת לפמיים אמר לו ושמה לא תעבור. אמר לפניו רבונו של עולם הואיל ונגזר עלי שלא אכנס לא מלך ולא הדיוט ולא במחילה של קסריון שהוא מתחת לפנים מעתה עצמותי יעברו את הירדן אמר לו כי לא תעביר את הירדן הזה. ר׳ שמעון בן יוחאי אומר אינו צריך והלא כבר נאמר כי אנכי מת בארץ הזאת ואינני עיבר את הירדן וכי איפשר למת לעבור אלא שאמר לו משה אף עצמותיך לא יעברו את הירדן. ר׳ חנניה בן אידי אומר משה היה ביכה על עצמו ואומר כי אתם עוברים <את הירדן אתם עוברים> ואני איני עובר. אחרים אומרים היה משה מוטה על רגליו של אלעזר ואמר לו אלעזר בן אחי בקש עלי רחמים כשם שבקשתי על אהרן אביך שנאמר ובאהרן התאנף ה׳ להשמידו ואתפלל גם בעד אהרן (דברים ט כ) אמר לפניו רבונו של עולם אם כן הוא אראנה במראית העין ובדבר זה נאמר לו עלה ראש הפסגה. ר׳ חנינא בן עקביא אומר הביכה

דבר אחר כמעשיך ועיין ספרי שם דף קפא: 1 הר המלך. במדות סופרים רוצה להגיה הר המוריה, וא״נ: — והלבנון וכו׳. ספרי שם: 3 קשה וכו׳. בא״צ מגיה ראב״ש אומר דבר קשה לבו״ד לומר כן ופ׳ בזי״נ דבר קשה לבו״ד לומר שאין בו חטא ולא נענש אלא בשביל אחרים, וכן פי׳ במ״ס ובבה״מ פי׳ דבר קשה שהקב״ה מתפעל מבו״ד ובמ״ע פי׳ לפי הגי׳ דבר בקשה כלומר שהקב״ה בקש ממנו שיתן לו רשות להתעבר עליו למענם ואין טעם בפי׳ הזה, והפי׳ פשוט שדרש בי מלשון יונית βία שענינו חמס. עיין ב״ר פ׳צג ס״ו ד״א בי אדוני בייה אתה מעביר עלינו וכן בערוך ערך ביאה בשם הילמדנו וכן הפירוש כאן אתה מעוות עלי את הדין: 6 הבא. ספרי דף קפא: 15 אף עצמותיך. ספרי דף קפב וש״נ: 16 ואומר. נראה דגירסת הדפוס שנ׳ וכו׳ הזאת הוספה הוא ממפרש טועה שלא הבין דמלת ואומר קאי על משה. ובמ״ת דברים לא יד דף קעט שם בפי׳ של רחב״א המאמר של אחרים: 17 מוטה. בא״א הגיה נשתטח

כ בלשון | אכמ וראה את | 1 מ הארץ הזאת זו | זה] כ מ ח׳ | 2 דלתיך] כ ח׳, א נ׳ וגו׳ | 3 למענכם] אכמ ח׳ | אכמ ר׳ אליעזר (אמ ר׳ אלעזר) בר׳ שמעון | אומר] כ ח׳, מ נ׳ אמר | ד בקשה | הוא] אכמ ח׳ | 4 וק תאמרו | 5 אכ לארץ עש׳ | א אמרו | 6 מ היה משה מבקש | מ אמר כלום וכו׳ | לפניו רבש״ע] א ח׳ | 7 מ גזרה אלא עד שלא אכנס לה במלכות שנ׳ לכן | כ יכנס | הזה]בח׳, כ נ׳ וגו׳ | במלכות] מ ח׳ | במלכות וכו׳] א אמר לפניו רבש״ע הואיל ונגזרה גזרה שלא אכנס במלכות אכנס לה כהדיוט וכו׳, כ במלכות לא אכנס איכנס כהדיוט | 8 מ ליה | מ מלך | כל וכו׳ עולם] מ ח׳ | כ אותן הבקשות | 9 ההם] א כ ח׳ | אכ אמר לפניו רבש״ע | אכמ אכנס לה לא מלך ולא הדיוט | 10 מ דרך מחילה של קיסרין, אכ במחילה של קוסרין (א קסריון) | ד שהוא | לפמייס] אכ לפנים, ד לפני לפנים | 11 מ שמה, א שמא | אמר וכו׳] מ אמר רבש״ע עצמותי וכו׳ | אכ ונגזרה גזרה שלא איכנס לה לא כמלך (א מלך) ולא כהדיוט (א הדיוט) | 12 א קיקריין, כ קסרין ק קיסריין | ק לפנים | 13 ר׳] ק ח׳ | אמר] כ ח׳ | 14 כי] א ח׳ | מ מת וכי וכו׳ | א מת וגו׳ | ואינני וכו׳ הירדן] כ ח׳ | ל וכן במקרא אינני | אכ וכי איך אפשר), ק אי איפשר | מ לו למת | 15 אד שאמרו לו למשה | משה] מ ח׳ | יכק אך | א לעצמותיך | אכמ אינם עוברים | את הירדן] מ ח׳ | מ ור׳ חנינא אומר | כ אמר | 16 אכמ היה משה | עצמו] ד נ׳ שנ׳ כי אנכי מת בארץ הזאת | ואומר] אכ שנ׳ | המוסגר ד ח׳ | את הירדן] מ ח׳, א נ׳ וגו׳ | א ואתם | עוברים] א נ׳ עצמו | אכמ ואין אני עובר | 17 כ ואחרים | היה] ד ח׳ | ק מטה | מ רגלו | ומ ואומ׳ | א אליעזר | בן] אכמ ח׳ | 18 כ שבקשת | במקרא: כתיב ה׳ מאד | להשמידו וכו׳ אהרן] כמ ח׳, א וגו׳, | 19 הוא] אד ח׳ | 20 זה] מ ההוא, כ הזה | ובדבר וכו׳] א אמר לו ובדבר הזה עלה | כ אמ׳ | לו] ד ח׳ | אכ ר׳ חנניה, ק ר׳ חנניא | מ עקיבא |

דעת - אתר לימודי יהדות ורוח * www.daat.ac.il

היא ראייתו של אברהם אבינו יותר מראייתו של משה שבאברהם לא לבטוהו ובמשה לבטוהו. באברהם מה הוא אומר שא נא עיניך וראה מן המקום אשר אתה שם צפונה ונגבה וקדמה וימה (בראשית יג יד) ובמשה מה הוא או' עלה ראש הפסגה ושא עיניך ימה וצפונה ותימנה ומזרחה וראה בעיניך (דברים ג כז) עלה והבט וראה מנין לכל הבקשות כולן שבקש משה לראות הראהו הקב"ה שנאמר ויראהו ה' את כל הארץ מן הגלעד עד דן (שם לד א) זו ארץ ישרא'. בקש לראות בית המקדש והראהו שנאמר את הגלעד ואין גלעד אלא בית המקדש שנא' גלעד אתה לי ראש הלבנון (ירמ' כב ו) מנין שהראהו אף שמשון בן מנוח שנאמר עד דן ולהלן הוא אומר ויהי איש אחד מצרעה ממשפחת הדני ושמו מניח (שופטים יג ב). ד"א עד דן עדין לא באו שבטים לארץ ולא נתחלקה ארץ ישרא' לישראל ומה ת"ל עד דן אלא שאמר לו לאברהם שנים עשר שבטים עתידין לצאת מחלציך וזה חלקו של אחד מהם. כיוצא בו וירדוף עד דן (בראשית יד יד) עדין לא באו השבטים לעולם ולא נתחלקה ארץ ישרא' ומה ת"ל עד דן אלא שאמר לו לאברהם אבינו במקו' הזה עתידין בניך לעבוד עבודה זרה ותשש כחו מעליו ומנין שהראהו לברק שנאמר ואת כל נפתלי ולהלן הוא אומר ותשלח ותקרא לברק בן אבינועם מקדש נפתלי (שופטים ד ו) ומנין שהראהו יהושע במלכיתו שנאמר ואת ארץ אפרים ולהלן הוא אומר למטה אפרים הושע בן נון (במדבר יג ח) ומנין שהראהו גדעון שנאמר ומנשה ולהלן הוא אומר הנה אלפי הדל במנשה (שופט' י טו) ומנין שהראהו דוד במלכותו שנ' ואת כל ארץ יהודה ולהלן הוא אומר ויבחר ה' בי מכל בית אבי להיות למלך על ישרא' כי ביהודה בחר לנגיד (ד"ה א' כח ד) ומנין שהראהו את כל המערב כלו ת"ל עד הים האחרון ומנין שהראהו אף קברי אבות ת"ל ואת הנגב ומנין למדנו על קברי אבות שהם בנגב שנאמר ויעלו בנגב ויבא עד חברון (במדבר יג כד) ומנין שהראהו מהפכת סדום ועמורה שנאמר ואת כל

1 היא] ד ח' | אבינו] כ ח' | מ שאברהם | ק בטוחו.... בטוחו | ד ומשה | 2 אשר וכו'] כמ ח', א וגו' | 3 מה] מ ח' | אכמ הפסגה עלה הבט (מ והבט) | 4 וק והביט | אוכ מק ומנין | כ המבקשות | 5 כולן] אכמ ח' | לראות] ד ח' | הקב"ה] אכמ ח' | א הארץ וגו' | מן] במקרא וכן ל את | מן וכו' דן] כמ ח' | 6 א] ד ח', אכ זה | לראות] מ ג' ארץ | 7 ומק ואת | שנ'] ק ח' | איק כל הגלעד | 8 אכמ ומנין | כ שהראהו לשמשון | אף] אכמ ח' | בן מנוח] מ ח' | מ וכתיב ויהי | אחד] וק ח' | 9 ממשפחת וכו' מנוח] מ ח' | ושמו מנוח] אכ ח' | ד"א וכו'] מ כיוצא בו וירדוף עד דן עדיין לא באו שבטים ולא נתחלקה א"י ומה ת"ל עד דן מלמד שא' לו לאברהם שנים עשר שבטים עתידים וכו' אחד מהן ד"א וירדוף עד דן עדיין לא באו שבטים לעולם ומה ת"ל שאמר לו במקום הזה בניך עתידין לעבוד ע"ז שנ' אחר בבית אל ואחד בדן ותשש כחו מעליו | 10 א שאמרו | לו] כ ח' | 12 אכ שבטים לעולם | דכ לארץ | לישר'] ד ח' | 13 ומה ת"ל] כ ח' | יק שאמרו | כ לו הקב"ה לאברהם | כ בניך עתידין | 14 כ שהראה לו לברק בן אבינועם | אמ ברק בן אבינועם | מ הנפתלי וכת' ותשלח | 15 א אבינועם וגו' | כ שהראה לו ליהושע | 16 במלכות] כמ ח' | א את | אפרים] דכ ג' ומנשה | ולהלן וכו' ומנשה] כ ח' | מ וכתיב למטה | בן נון] מ ח' | 17 אמ גדעון בן יואש | מ וכתיב אלפי | כ במנשה ואנכי הצ' בבית אבי | כ שהראה לו | מ יהודה וכת' כי ביהודה בחר וכו' | 18 א ויבחר ה' אלהי יש' בו מכל בית אביו ומנין וכו' ישראל] וק עמי ל עמו | במקרא: יש' לעולם | כמ לנגיד ובבני יהודה בית אבי ובבני (מ ובבית) אבי כי רצה להמליך על כל (ב ח') יש' | 20 כ שהראה לו | כל] אכ ח' | כלו] מ ח' | אכ שנ' עד | כ היום | כ שחראה לו | אף] אכמ ח' | 21 ב אבותיכם | אמ שנ' | הנגב] כ ח' | מ הנגב וכת' ויעלו | ומנין] ד ח' | א בנגב ומניין | כ שהראה לו | כ שנ' ואת הנגב ואת הככר | 22 כל] א ח' | מ וכת' ויהפוך | אכ ולהלן הוא אומר |

וא"צ: 2 וראה. ספרי במדבר דף קפב וס"ז דף שיט: 7 ואין גלעד וכו'. ספרי דברים פי"כח ופי"שנז, מ"ת דברים לד א: 8 מנוח. מ"ת שם וספרי שם פי"שנז: 10 אלא וכו'. צריך תקון ובא"צ הגיה אלא שאמר לו עשר שבטים עתידין לחלוק את הארץ וזה הלקו של אחד מהם: 12 עדין וכו'. בא"צ מגיה עדין לא נולדו שבטים, וצ"ל עדין לא באו השבטים לעולם ועיין גירסת המ"ח. ואפשר דצריך להגיה כל המאמר על פי גירסת מ"ח ואפשר ג"כ להרכיב שתי הגירסאות וצ"ל בתחלה כהגהת הגר"א ומן כיוצא בו ולהלן כגירסת המ"ח: 14 ותשש וכו'. סנהדרין צו, ב"ר פ"מג ס"ב, תנחומא לך לך ס"יג, תנחומא ב' ס"יז, פ"ז שם, תדב"א פ"ו דף כח ואגדת בראשית פ"יג: 22 חברון וכו'. עיין כל זה ספרי ומ"ת שם: — ומנין וכו'. בספרי ומ"ת

www.daat.ac.il * דעת - אתר לימודי יהדות ורוח

הכבר ולהלן כתיב ויהפך את הערים האל ואת כל הכבר (בראשית יט כה) ומנין שהראהו גוג וכל המונו שנאמר בקעת יריחו ולמדנו שעתידין גוג וכל המונו לעלות ולנפול בבקעת יריחו. דבר אחר בקעת יריחו והלא ההדיוט רואה בקעת יריחו אלא מה בקעה זו מיושבת שדה מלאה חטים כל שהוא שדה מלאה שעורים כל שהוא כך הראהו כל ארץ ישראל כבקעת יריחו ומנין שהראהו לדבורה שנ׳ עיר התמרים ולהלן הוא אומר והיא יושבת תחת תומר דבורה (שופטים ד ה) ומנין שהראהו אשת לוט שנא׳ עד צוער ולהלן היא אומר ולוט בא צוערה (בראשית יט כג). יעקב נתן לו רמז ולא חש שנ׳ והנה אנכי עמך ושמרתיך (שם כח טו) והיא היה מפחד ויירא שנ׳ ויירא יעקב מאד וייצר לו (שם לב ח) אדם שהקב״ה הבטיחו היה ירא ומפחד אלא שאמר יעקב אבינו אוי לי שמא יגרום החטא. דוד נתן לו רמז וחש שנ׳ גם את הארי גם את הדוב הכה עבדך (ש״א יז לו) א׳דוד וכי מה אני ספון שהכתי חיות רעות או אא שמא עתיד ליארע לישראל דבר והם עתידין להינצל על ידי. מרדכי נתן לו רמז וחש שנ׳ ובכל יום ויום מרדכי מתהלך וגו׳ (אסתר ב יא) אא אמר מרדכי איפשר חסידה זו תנשא לערל זה אלא שמא עתיד ליארע לישראל דבר והם עתידין להנצל על ידה: כי מחה אמחה, מחה בעילם הזה אמחה לעולם הבא: את זכר זה המן, עמלק בשמועו. ד״א מחה לו ותולדותיו אמחה לו ולמשפחותיו דברי ר׳ יהושע, ר׳ אלעזר המודעי אומר זכר זה אגג ועמלק כשמועו מח הלו ולכל דורותיו אמחה לו ולכל הדור ההוא: מתחת השמים שלא יהא נין ונכד לעמלק תחת מפרס כל השמים ר׳ יהושע אומר כשבא עמלק להזיק את ישראל מתחת כנפי אביהם שבשמים אמר משה לפני הב״ה רבונו של עולם רשע זה בא לאבד בניך מתחת כנפיך ספר תורה שנתת להם

שם דורש באופן אחר: 3 יריחו׳ ספרי, מ״ת ות״י שם: 12 שמא וכו׳. ברכות ד׳, סנהדרין צח:, ב״ר פ״עו ס״א, במד״ר פ״יט פ״לב, תנחומא חקת ס״כה, ילקוט בראשית קלא: 14 להנצל וכו׳. עיין כל זה מכדרשב״י, תנחומא ס״כח, ש״ט דף שכד, אסתר רבה פ״ו ס״ו: 15 לעוה״ב. אסתר רבה פ״י ס״יב, איכה רבתי סוף פ״ג: 16 כשמועו׳ תנחומא שם, פ״ז, אסתר רבה ואיכה רבתי שם: 17 ולכל הדור ההוא׳ שיהיו בזמן ההוא, מכדרשב״י, פ״ז, ילקוט המכירי זכריה דף קל, ובש״ט דף שכד בשנוי: כי מחה ה׳ כתיב ו׳ קרי ונדרש אם למסורת בלומר כי מחה את זכר מקצת בני ישראל וכו׳ לפיכך אמחה לו ולכל תולדותיו זכר עמלק לכל בני משפחתו כשהוא אומר את זכר לרבות בנות משפחתו וכו׳: 20 שנתת להם׳ בא״א מגיה שתתן להם וכן לקמן, ובמ״ע כתב דר״י

1 את] וק ג׳ כל | א האל וגו׳ | האל וכו׳] מ ח׳ | כ שהראה לו | 2 מ וליפול | 3 א בבקעת | 4 כל שהוא] מ ח׳ וכן בס׳ | 5 אכ״מ ארת כל | מ ישראל מיושבת | כבקעת יריחו] מ ח׳ | ק בבקעת | כ שהראהו לו | כמ דבורה | התמרים] ד נ׳ עד צוער | 6 מ וכתיב תחת | כ שהראה ל״ו | אכמ אשתו של לוט | 7 מ וכתיב השמש יצא על הארץ | הוא] ו ח׳ | אכ אומר השמש יצא על הארץ | ולוט וכו׳] אמ ח׳ | ט ניתן | נתן וכו׳] אכ רמז לו (כ נ׳ רמז) ולא] 8 ושמרתיך] מ ח׳, א נ׳ וגו׳, ט נ׳ בכל אשר תלך | אטכמ ובסוף היה ירא וחרד (אכ ופחד, ט ומתפחד) | 9 וייצר לו] טכמ ח׳ | אטכמ שהבטיחו המקום | ק שהב״ה | אכ היה פחד, ט היה מתפחד | ומפחד] מ ח׳ | מ אא אמר יעקב שמא, ט אלא שאמר שמא | 10 א אבינו יעקב | אוי לי] כ אומ׳ | ט ניתן | כ הרמז | 11 כ וגם הדוב | א הדוב וגו׳, במקרא: גם הדוב | כ עבדך וגם הפלשתי הערל הזה כאחד מהם כי ח׳ מער׳ ח׳ אלא אמר דוד כי מה | אמר דוד] דמ ח׳ | ק ספוק | רעות] מ ח׳ | אטכמ הללו | 12 כ שמא דבר עתיד ליארע ביש׳ והן | ; ט אלא (ט נ׳ אמר, א נ׳ דוד) שמא דבר עתיד לאירע (א עתיד דבר לארע) את יש׳ והן | מ עתיד דבר לירע ליש׳ ולהנצל על ידי | ק לאירע | ט ניתן | 13 וגו׳] טכ ח׳ | וגו׳ אלא] מ ח׳ | אטכמש וכי (מ ח׳) איפשר לחסידה. | 14 אטכ שתנשא. מ ליגשא | כ לרשע זו ערל וטמא | אטמ לרשע זה (אט הזה) ערל (מ ח׳) אלא | ק לאירע | אכ שמא דבר עתיד לארע את יש׳ (כ ליש׳) והן | מ שמא עתיד לירע ליש׳ ועתידין | ט לאירע את יש׳ | אטכמ ידיה | 15 מ בעוה״ב | את] רק ד | 16 טכמ כמשמעו | א כשמעו | כ כי מחה | טכמ ולכל תולדותיו. א ולכל דורותיו | כמ ולכל משפחותיו, אט ולכל משפחתו | ט ר׳ אליעזר | 17 זה] ט ח׳ | טכמ עמלק כמשמעו | א עמלק | מ ולדורותיו | ד תולדותיו | מ אמחה לו ולכל דורותיו דברי ר׳ יהושע אמחה לו ולכל הדור ההוא | 18 כמ יהא לו | לעמלק] מ ח׳ | מ מתחת | מפרס] דשמ ח׳ | כל] ד ח׳ | 19 כ ליש׳ | מתחת וכו׳ שבששמים] מ ח׳ | לפני הב״ה] ט ח׳ | 20 מ המקום, א הק׳, כל הקב״ה | ט הרי רשע | מ להזיק | אטכמ את בניך | מ תחת | ספר] מ ח׳ |

דעת - אתר לימודי יהדות ורוח * www.daat.ac.il

מי יקרא בו. רבי אלעזר המודעי אומר כשבא עמלק להזיק את ישראל מתחת כנפי אביהם שבשמים אמר משה לפני הקדוש ב"ה רבונו של עולם בניך שאתה עתיד לפורן תחת רוחות השמים שנ' כי בארבע רוחות השמים וגו' (זכריה ב י) רשע זה בא לכלן מתחת כנפיך ספר תורה שנתת להם מי יקרא בו. ר' אליעזר אומר אימתי יאבד שמן של אלו בשעה שתעקר עבודה זרה היא ועובדיה ויהא המקום יחידי בעולם ותהי מלכותו לעולם ולעולמי עולמים באותה שעה ויצא ה' ונלחם בגוים ההם ואומר והיה ה' למלך וגו' (שם יד ג, ט) ואומר תרדוף באף ותשמידם (איכה ג סו). ר' נתן אומר לא בא המן אלא זכר לדורות שנ' וימי הפורים האלה לא יעברו וגו' (אסתר ט כח).

ויבן משה מזבח, ר' יהושע אומר משה קראו נסי ור' אלעזר המודעי אומר המקום קראו נסי שנ' ה' נסי אמר משה הנס הזה שעשה המקום בגיני עשאו וכן אתה מוצא כל זמן שישראל בנס כביכול הנס לפניו שנ' ה' נסי צרה לישראל כאלו צרה לפניו שנ' בכל צרתם לו צר (ישעיה סג ט) שמחה לישראל כאלו שמחה לפניו שנ' כי שמחתי בישועתך (ש"א ב א).

ויאמר כי יד על כס יה מלחמה לה' וגו', ר' יהושע אומר לכשישב הקב"ה על כסא מלכותו ותהי ממלכתו באיתה שעה מלחמה לה' בעמלק ר' אלעזר המודעי או' נשבע הקב"ה בכסא הכבוד שלו אם אניח נין וגכד של עמלק תחת מפרס כל השמים שלא יאמרו גמל זה של עמלק אם אניח נין וגכד לעמלק. ר' אליעזר אומר נשבע המקום

1 מ בה | מ ר' אליעזר | המודעי] ט ח' | אכ ליש', ט להם ליש' | מתחת וכו' שבשמים] מ ח' | 2 כ אבינו | לפני הקב"ה] מ ח' | אכ לפי הק', ט לפני המקום | ק הב"ה | 3 אטכמ לארבע רוחות | כי וכו' וגו'] א ח' | שנ' וכו' וגו'] מ ח' | טכ השמים פרשתי אתכם | במקרא: כארבע | אט בא לאבד אותם | מ לכלותן | 4 מתחת כנפיך] מ ח' | ט שנתת לבניך | להם] מ ח' | ד ר' אלעזר המודעי, אט כ ר' אלעזר | אומר] ט נ' רשע | ט אבד | א מתי יאבד | 5 אלו] כ נ' אמר לו | א שאבד, ד שנעקר | היא] ט ח' | טכ ויהיה, מ ויהי | ט יחיד | 6 מ מלכותו לעולמי | בגוים ה"ה"ם] טכמ ח' | ואומר] אדט ח' | 7 וגו'] טכמ ח' | ואומר] ד ח' | ט ותשמידם וגו' | ד ר' יהושע | 8 מ אלא שיהא | כ שנ' וימים האלה נזכ' ונע' ויבן וכו' | האלה] ד ח' | אט האלה וגו' | וגו'] מ ח' | 9 מ מזבח ויקרא שמו ה' נסי צרה ליש' וכו', אט מזבח ויקרא שמו וגו' (א ה' נסי) ר' אליעזר (א ר' אלעזר) המודעי אומר המקום (א ג' קראו נסי שנ' ה' נסי אמר משה הנס הזה שעשה המקום) בגיני וכו', ד מזבח ויקרא וגו' אמר משה וכו' | 10 כ בשבילי בגיני | ט את | 11 אטכ שכל | כאו] א ח' | כאלו וכו' כאלו] כ ח' | 12 כאלו] אטמ ח' | כי] ד ח' | 14 מלחמה וכו' וגו'] אטכמ ח' | מ כשישב | אטמ המלך, כ הק', ק הב"ה | 15 מ על כסאו | אטכמ ותהא הממשלה (אכ ממשלה) שלו | ט ר' אליעזר | 16 אטכמ המקום | א בכסאו | הכבוד וכו' שלו שורה א בע' הס'] א ח' | טמ כבוד, כ כבודו שלו | מ ונכד גמל סוס ופרד וחמור וכל דבר לעמלק | כ שאינו מניח נין | ט אניח אני נין | טכ לעמלק | כ תחת כנפי השמים | מפרס] ד ח' | 17 טכמש

סבירא ליה דמלחמת עמלק לאחר מתן תורה היה ודורש מתחת השמים על התורה כמו שדרשו בקה"ר פ"ג פס"א לכל זמן ועת לכל חפץ תחת השמים זמן היה לאותו דבר שהיה נתון למעלה מן השמים ועכשיו יהיה נתון למטה מן השמים ואיזו זו התורה ובא"צ ג' זכרון בספר ר' יהושע וכו', ועיין הגי' במכדרשב"י: 4 ספר וכו'. במ"ע מוחק זה ומסתברא כוותיה, אבל במכדרשב"י איתא כבפנים. ועיין איכה רבתי פ"ג: — ר' אליעזר וכו'. בא"צ מוחק מאמר זה כאן וגורסו לקמן, אבל איכה רבתי איתא כלפנינו: 7 ר' נתן וכו'. מכדרשב"י, ש"ט דף שכה, איכה רבתי: 9 משה וכו'. צ"ל משה קראו נסי אמר משה הנס הזה שעשה המקום בגיני עשאו ור"א וכו' שנ' ה' נסי וכן אתה מ צא וכו'. ועיין מכדרשב"י וש"ט דף שכד ובתנחומא ג' כג' חדפ' וג' אמר להם משה לישראל הנס הזה שעשה לכם הקב"ה בשבילו ולמען שמו עשה שלא היו ראוין באותו שעה לאותו הנס אתה מוצא וכו'. ובפ"ז השמיט דעת ר"א המודעי ויונתן תרגם כר"א המודעי: 13 בישועתך. בתנחומא מסיים וכה"א וגלתי בירושלם וששתי בעמי ואומר כמשוש חתן אלהיך ובויק"ר פ"ט ס"ג הלשון זה אחד מן המקראות שישועתו של הקב"ה ישועתן של ישרא'. ועיין תנחומא אחרי ס"יב, מדרש פ"ד ושוח"ט פ ולעיל בא פ"יד: 14 ר' יהושע וכו'. כאן ג' בא"צ ר' יהושע אומר אימתי יאבד וכו' עד תרדוף באף וכו' באותה שעה וכו', אבל במכדרשב"י כלפנינו ודורש יד מענין חיל וממשלה: 15 ר' אליעזר וכו'. פדר"כ פ"ג דף כח:, אבל פס"ר פ"יב דף נא בשם ר' אליעזר בן יעקב, במכדרשב"י השמיט מאמרו של ר"א המודעי ומה שהובא כאן בשם ר' אליעזר מביא שם בשם ר"א המודעי. ובפ"ז הוא כמו בפנים ובש"ט דף שכה מביא אחר מאמרו של ר"א המודעי מה שנאמר לעיל בשם ר"א וז"ל ואימתי אני אמחה את זכרו בשעה שתעקר ע"ז וכו' באותה שעה אני מכרית אותם מן העולם שנ' ויצא ה' ונלחם בגוים ההם ר"ל בעמלק שנ' ויצא ה' ונלחם בגוים ה"ה"ם: 16 אם וכו' לעמלק. בא"א מוחק אלו המלות וג' זרעו של עמלק, ועיין

www.daat.ac.il * דעת - אתר לימודי יהדות ורוח

בכסא הכבוד שלו שאם יבא אחד מכל אומות העולם להתגייר שיקבלוהו ולעמלק ולביתו לא יקבלוהו שנ׳ ויאמר דוד אל הנער המגיד לו אי מזה אתה ויאמר בן איש גר עמלקי אנכי (ש״ב א יג) נזכר דוד באותה שעה מה שנאמר למשה רבינו אם יבא אחד מכל האומות שבעולם להתגייר שיקבלוהו ומביתו של עמלק שלא יקבלוהו מיד ויאמר אליו דוד דמך על ראשך כי פיך ענה בך לכך נאמר מדור דור. ד״א מדור דור ר׳ יהושע אומר מדור אלו חיי העולם הזה דור אלו חיי העולם הבא ר׳ אלעזר המודעי אומר מדורו של משה ומדורו של שמואל ר׳ אליעזר אומר מדורו של משיח שהם ג׳ דורות ומנין לדורו של משיח שהן ג׳ דורות שנ׳ ייראוך עם שמש ולפני ירח דור דורים (תהלים עב ה).

סליקא מסכתא וכולא סידרא שבח לאלהי תקוף וגבראא

בח״ג: 6 ר׳ אלעזר המודעי וכו׳. במכדרשב״י ר״א המודעי אומר מדורו של שמואל לדורו של משיח. ועיין פ״ז וש״ט דף שכה, פדר״כ פ״ג דף כט., ובת״י תרגם אליבא דר״י ור״א: 8 ומנין וכו׳. ספרי דברים פ״שי, מ״ת שם לב ז (דף קפט), סנהדרין צט.

יהיו אומרים | טכש עמלק רחל (כ רחילה) זו לעמלק, (כש של עמלק), מ עמלק פרד זה של עמלק | אם וכו׳ לעמלק] טמש ח׳ | כ אם מניח אני | כ ונכד תחת כנפי השמים | מ ר׳ אלעזר, כ ר׳ אלעזר המודעי | 1 ט בכסאו | במ כבוד | הכבוד] ט ח׳ | אכמ אם | אחד] ד ח׳ | ד האומות | להתגייר] ד ח׳ | אטכמ שיקבלו אותו יש׳ ומביתו של עמלק אל (ט לא) יקבלו אותו | 2 לו] מ ח׳ | ט את | גר] מ ח׳ | 3 אנכי] טמ ח׳ | ד לדוד | יבא] ט ח׳ | אחד] ד ח׳ | אחד וכו׳] מ אחד מביתו של עמלק להתגייר אל יקבלו אותו | אחד] ק ח׳ | 4 אטכ אומות | אטכ העולם | אטכ שיקבלו אותו ישר׳ (אט ח׳) | של עמלק] ד ח׳ | אטכ אל (ט לא) יקבלו אותו | מיד] אטמ ח׳ | 5 דוד] אטכמ ח׳ | מ ראשך לכך נאמר מדור דור | ט בך לכך נאמר מדור דור | כ בך לאמר אנכי מותתי את משיח ד״ה׳ לכך נאמר מדור לדור סליק פרשה ג | 6 אלו] א ח׳ | מ מדור העוה״ז דור לעוה״ב | אט ומדור חיי העוה״ב | וטק ר׳ אליעזר | ר׳ יהושע וכו׳ אלו] ט ח׳ | 7 טפ לדורו | מ מדור זה דורו של משיח | פ לדורו | שהם] ט ח׳ | 8 ומנין וכו׳ דורות] טמפ ח׳ | 10 א פרשה ג | ו לאלהזא | ו וגבראי, ק וגיבראי: